

Den nionde

SUNNE-BYGDA

Årsskrift för Sunne Hembygdsförening

1999

*“Balen på Ekeby”, ett av de vinnande bidragen
i Sunne Hembygdsförenings teckningstävling
med motiv ur Selma Lagerlöfs diktning.*

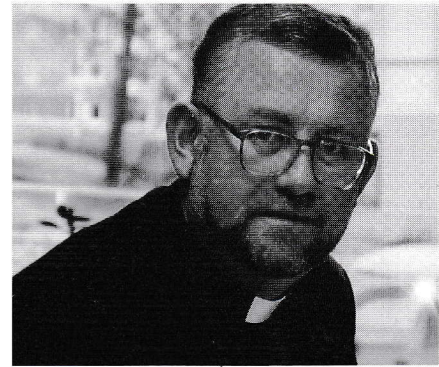
Förord

Vad vill våra medlemmar?

Sunne Hembygdsförening - bildad 1923 - vill på olika sätt arbeta aktivt i att skydda, tillvarata och pånyttföda det för vår bygd karakteristiska. Inte minst i vår dataålder behöver vårt kulturarv vårdas för kommande generationer. Behovet av en hembygdsförening i Sunne som bl. a. opinionsbildare är självklart. Vi måste bevaka och agera för historiska värden. Det är vårt ansvar och vår skyldighet. En självklar uppgift för styrelsen. Och en självklar uppgift för alla medlemmar. Välkommen med idéer - gärna vid kommande årsmöte! Styrelsen tar tacksamt emot förslag som vi kan arbeta vidare

med och som förhoppningsvis kan resultera i ökade aktiviteter inom föreningen. Ditt medlemskap inom föreningen är av oerhörd vikt! Styrelsen vill tacka alla som på ett eller annat sätt hjälpt till under det gångna verksamhetsåret - våra duktiga anställda och alla frivilliga. Ett särskilt tack går naturligtvis till Ester och Hugo Jansson! Under 1998 har Sunne Hembygdsförening fyllt 75 år! Det förpliktar verkligen till fortsatta insatser! Låt inte kulturen bli en lyx för de kulturlösa! Låt inte framtida generationer om tusen år - då de gräver fram resterna av vår kultur - bara hitta badkar, diskmaskiner och datorer! Kultur är en livsform.

Kultur är samarbete. För mig är kultur också allt det som öppnar själen: Man kan resa ut, men man kan också resa in i sig själv....

Lars Müller

Lars Müller
T.f. ordförande

Några av Hembygdsföreningens planerade aktiviteter för 1999.

- 2 mars.** Brasafton med Taube-melodier. Sunne Manskör.
14 mars kl 15.00. Årsmöte i Hembygdsgården.
30 april. Valborgsmässofirande. Brasa. Sunne Manskör.
Maj. Loppmarknad.
25 juni. Midsommarfirande.
Juli. Sommarfest.
Aug. Barnkulturdag.
November. Pysseldag med ljusstöping.
 " Julmarknad.
December. Luciafirande.

I redaktionen:

Lars Müller, ansvarig utgivare
 Hans Olsson, redaktör
 Olle Gustafsson
 Bengt Algotsson
 David Myrehed

Innehållsförteckning.

- Sid 2 Förord.
 Sid 3 Verksamhetsberättelse för 1998.
 Sid 6 Olle Gustafsson: Bergsbro, en handelsbod i Tomthult, Sunne socken.
 Sid 9 Hans Olsson: Till minne av Wilhelm "Ville" Larsson.
 Sid 10 Lars Wennberg: Sunne Hembygdsförenings teckningstävling..
 Sid 13 Om en skolbrand i Sunne 1932.
 Sid 14 Olle Gustafsson: Nykterhetsföreningen Trofast i Tomthult, Sunne.
 Sid 16 Hans Olsson: Livet förr i Askersbygården.
 Sid 19 Lars Müller: Gamla och nya "Gerda af Gefle" - Nordens sista handelsbrigg.
 Sid 23 Pia Eriksson: "Göran i Kvarntörp"
 Sid 24 Sten Magnusson: Historien om en cykel.
 Sid 25 Ragnar Magnusson: Kristiden, Sunnemårten och andra hågkomster.

Sunne Hembygdsförenings Verksamhetsberättelse

Hembygdsföreningens styrelse har, under 1998, bestått av

Hugo Jansson, ordförande och kassör t.o.m. 1998-07-06, därefter till årets slut har vice ordföranden *Lars Müller* varit ordförande och *Anna-Lena Nilsson* varit kassör, *Ingemar Bredenberg*, sekreterare och övriga ledamöter har varit *Ulla Olsson*, *Sten Magnusson*, *Leif Nilsson*, *Eskil Zetterlund*, *Ingemar Johansson*, *Gunnar Andersson* och *Henric Horn af Åminne*.

Styrelsesuppleanter: *Hans Olsson*, *Bengt Algotsson*, *Carina Jakobsson* och *Christer Albinsson*.

Revisorer: *Ola Sterwin* och *Albin Hildén-Höglander*.

Valberedning: *Bengt Algotsson* (sammankallande), *Lennart Bäckvall* och *Per Asp*.

Arbetsutskott: *Hugo Jansson* (t.o.m. 980706), *Ulla Olsson* och *Eskil Zetterlund*.

Kommittéansvariga:

Museiverksamheten: *Sten Magnusson*.

Lanthandeln: *Eskil Zetterlund*.

Köksverksamheten: *Ester Jansson*, *Ulla Olsson* och *Anna-Lena Nilsson*.

Fastighetsunderhåll: *Ingemar Johansson*.

Redaktion / Sunne-Bygda: *Hans Olsson*.

Midsommarfesten: *Ulla Olsson*.

Luciaarrangemanget: *Ulla Olsson*, som till sin hjälp i kommittén haft *Birgitta Fryk*, *Barbro Thyberg*, *Ann-Britt Nyström*, *Barbro Gudmundsson*, *Leif Nilsson*, *Åsa Olsson* och *Lars Müller* samt som representant från Fryksdals-bygden, *Bengt Krönström*.

Fast anställda: *Hasse Nilsson* och *Cary Döring* som med den äran skött vaktmästeriet.

Vandrarhemsvärdinnor: *Monica Olsson*, *Carola Magnusson*, *Lene Olsson* och *Ulla Sjölund* som till sin hjälp under året haft några feriejobbande ungdomar.

Föreståndare: *Ester och Hugo Jansson* t.o.m. 980706, därefter gemensamt skött under *Ulla Olssons* ledning.

I samarbete med STF har vandrarhemsverksamheten fungerat väl under hela

året och haft 6120 st gästnätter.

Vid årets utgång hade Sunne Hembygdsförening 365 medlemmar.

Löpande under året har det gjorts en stor genomgång, sortering och registrering av Sunne Hembygdsförenings museiföremål under Sten Magnussons ledning och med benägen hjälp av kommunens Datortek och egen personal. Registreringen har skett på en av föreningen, under året, införskaffad ny dator. Vi kan förnöjt konstatera att det i Tingsgården och Skolan numera råder ordning och reda samt att saker och ting förvaras överskådligt vilket torde ge besökarna en bättre bild över vad som finns.

Under det gångna året har det tagits ett antal kort med motiv från vår kära Hembygds gård, vilka använts som underlag för framtagande av vykort som finns till försäljning på Sunne Hembygds gård.

Under året har förekommit ett stort antal aktiviteter varav kan nämnas följande:

Januari: Den 18:e hade vi besök av Lars Elam, ordf. i Torsby kommuns kulturnämnd, som framförde ett kåseri om Nordvärmland.

Mars: Den 29:e hölls ordinarie årsmöte med spelmansmusik framförd av Per-Olof Blixt och Per-Thomas Eriksson. Hans Wangsten utsågs till hedersledamot och erhöll en minnesgåva.

April: Den 26:e hölls ett extra årsmöte för kompletterande val till styrelsen.

Den 30:e hölls traditionellt Valborgsmässofirande med sång av Sunne Manskör och tal till våren av Karin Hult-Olsson. Sunne Dragspelsklubb bidrog med musikunderhållning och Eskil Zetterlund arrangerade ett praktfullt fyrverkeri.

Juni: Från den 6 juni till den 4 oktober genomfördes en utställning i Tingsgården av Husmoders- och Bygdedräkter samt festkläder från gamla tider. Dessutom fanns

gamla dopklänningar, dopskålar och ljusstakar från sjukstugans BB-avdelning, som var i bruk 1950 - 1959, med på utställningen.

Den 7:e var Sunne Hembygdsförening inbjudna till invigningen av Värmlands nya museum där vi var representerade av ett 10-tal personer/medlemmar.

Mellan den 12:e och 15:e juni bevistade Ester och Hugo Jansson Ludvika som våra representanter på Sveriges Hembygdsförbunds riksstämma.

Den 19:e hölls traditionellt midsommarfirande med majstångsresning. Bäckalunds bygdelag medverkade med dans till fiolmusik och Marita Tagesson ledde lekar till musik av Torsten Holmblad. Dessutom medverkade Sunne Manskör och Sunne Dragspelsklubb. Det vackra vädret varade nästan tills kaffet tog slut.

Juli: Den 1:a påbörjade Carina Persson, Ivarsbjörke en inventering av gamla torp och gårdar i Ivarsbjörke hemman som skall avslutas vid årsskiftet, dokumenteras och redovisas under innevarande år.

Under juli hölls även en kvällsandakt i det fria på Hembygdsgården under medverkan av Felix Egegren och Anders Nordström.

Augusti: Under Hembygdsgårdens dag den 2 augusti hölls allt öppet under en stor del av dagen.

Barnkulturdagen i Kulturveckan genomfördes den 4 augusti med stor uppslutning, trots vädret som gjorde att vissa aktiviteter fick flyttas inomhus. Bland genomförda verksamheter denna dag kan nämnas sagoberättande som utfördes av "häxor", ponnyridning och sist men inte minst prisutdelningen i skolornas teckningstävling, med motiv ur Nils Holgerssons underbara resa. Prisutdelningen förrättades av Lars Wennberg. Som domare har Sven Schützer-Branzén medverkat. Förplägnad serverades under dagen i form av kaffe med bröd samt i form av korvgrillning. Vi vill särskilt nämna att vinnande alster i teckningstävlingen har varit utlånade till en utställning på loftet i Mårbackaladan under sommaren.

Den 5:e augusti genomfördes en teaterföreställning i Tingsgården, som i autentisk miljö visade rättegången "Barnmordet i Borgeby" vilket möjliggjordes genom ett samarbete mellan Fryksdalens Gille och Sunne Hembygdsförening.

September: Den 5 september företogs en kulturresa med buss genom Klarälvdalen för våra medlemmar, varav 26 st anmält sig och deltog i resan. Det var ett uppskattat arrangemang som började med ett besök vid Ekshärads kyrka där Stig Larsson, f.d. kyrkvaktmästare, guidade oss.

Därefter bar det vidare till vadmalstampen där Bertil Jonasson och Ulla Lindberg tog emot oss och visade runt. Efter detta var det dags att åka till Värmlandsporten för lunch innan resan fortsatte, först till Loftet i Ambjörby där de som var hugade fick en möjlighet att lämna på plånboken innan vi åkte till det slutliga målet Ransby där vi besökte Pilgrimstapeten innan vi startade vår återresa till Sunne.

Den 12:e anordnades Höstfest under medverkan av Kulturskolans Nyckelharpsensemble, Sunnebälgarna, Åke Carlvik, Edvin Lundin, John Ellsberg och Sunne Dragspelsklubb. Festen avslutades med dans på logen till toner från Tommy & Kjell.

marknaden med ett stort deltagande av hantverkare från orten.

December: Den 13:e genomfördes, i enlighet med traditionerna, Luciafirande i Sunne kyrka med tal av Arne Persson, som tillsammans med Katarina Herbertsson även ombesörjde kröningen av årets Lucia, Maria Lundell, genom att överlämna ett av Katarina Herbertsson, Guldsmedjan, designat och tillverkat smycke. Därpå följde en kortge med Lucia och tärnor i hästanspänd vagn, och efter dem ett 10-tal ekipage från Sunne Ryttaförening, genom tätorten upp till Sunne Hembygdsgård där det avslutades med kaffe och bröd samt glad musik av Sunne Dragspelsklubb.

November: Den 9:e hölls den sedvanliga ljusstöpningsdagen på Sunne Hembygdsgård då det tillverkades ljus för eget bruk och för försäljning.

Den 15:e anordnades en ljusstöpnings- och pysseldag inför julen, för den intresserade allmänheten. Detta rönt en stor uppskattning med stort intresse och deltagande. Durspelare från Sunne medverkade med underhållning.

Den 28:e genomfördes den årliga Jul-

Slutligen vill vi rikta ett stort och varmt TACK till alla som bidragit till Hembygdsgårdens verksamhet under det gångna året och ett särskilt tack till Sunne Köpmannaförening för dess bidrag vid Midsommarfesten och i samband med Barnkulturdagen.

Styrelsen /

Lars Müller

Lars Müller
ordf.

Bergsbro

En handelsbod i Tomthult, Sunne socken

av *Olle Gustafsson*

Denna lilla handelsbod i Tomthult byggdes 1887-88 av *Johan August Andersson Thimberg*, född 25/7 1862 i Gjutaregården, Sunne. Gift 30/11 1886 med *Emma Lovisa Larsdotter*, född 2/2 1865 i St. Kil. Deras dotter var *Julia Emelia*, född 15/9 1887.

Denna familj inflyttar i sitt nybyggda hus *Bergsbro* i Tomthult den 24/11 1888 och bedriver handel till 23/10 1891 då familjen säljer *Bergsbro* och avflyttar till St. Kil.

Johan August Andersson Thimberg var son till handelsmannen i Gjutargården, *Svennes Mattsson Andersson*, född 4/4 1829 i Sexdrega socken, Elfsborgs län. Gift 4/6 1862 med *Kjerstin Olsdotter*, född 21/2 1840 i Hälsärd, Sunne. Denna familj började sin handelsverksamhet i Gjutargården den 23/5 1862.

Bergsbro såldes som ovan angivits den 23/10 1891. Köpare blev då skräddaren och handelsmannen *Olof Olsson*, född 5/9 1846 i Gårdsjö, Sunne socken. Gift 5/2 1876 med *Maja Stina Nilsdotter*, född 6/3 1852 på Tomthea, Tomthult, Sunne. Denna familj kom från 1891 att bedriva handelsverksamhet där vid *Bergsbro*. *Olof Olsson* och hustrun *Maja Stina* begåvades aldrig med några egna barn, men 1898 tog de i sin vård den då femåriga flickan *Olga Maria Johansdotter*, född 30/3 1893 i Karsbol, dotter till mjölnaren *Johan Gustaf Johansson* och hans hustru *Karolina Persdotter*, som avled av hjärtfel knappt 29 år gammal, året 1898.

Den avlidna *Karolina Persdotter* var född 8/8 1869 i Huseby som dotter till skräddaren *Per Olsson* ("Skrädder Per"), född 11/3 1844 i N. Arneby. Död i ett dråp i Karsbol 27/11 1892.

Den avlidna *Karolina Persdotter* var alltså

brorsdotter till handelsmannen *Olof Olsson* vid *Bergsbro* och det föll sig därför naturligt att de tog hand om den femåriga flickan *Olga*. Säkert var hon välkommen eftersom *Olof* och *Maja Stina* inte fått några egna barn. Och här vid *Bergsbro* växte *Olga Maria* upp till en synnerligen vacker ung dam, vilket efterlämnade fotografier betygar.

Handelsmannen *Olof Olsson* vid *Bergsbro* slutar sin levnadsdag den 22/12 1905 till följd av hjärtfel.

Under de närmast följande åren efter *Olof Olssons* frånfälle drevs affären *Bergsbro* vidare av änkan *Maja Stina* och fosterdottern *Olga Maria*. Men c:a 1908 anställdes vid *Bergsbro* handelsbiträdet *Anders Larsson*, född 25/3 1881 i Ölme, som morgon och kväll åkte mellan bostaden i Thorsby, Sunne och *Bergsbro*. *Larsson* var vid denna tid innehavare av nymodigheten *Velociped*, därtill så ytterligt modern att det var frihjul på den. *Ingel August Ringberg*, den välkände handelsmannen i Gjutaregården, hade för vana att varje morgon stå på östra trappan vid sin handelsbod och se på *Anders Larsson* när han cyklade förbi och eftersom det där var en svag utförslopa kunde *Larsson* vila på pedalerna. *Ringberg* som hade svårt att förstå att *Larsson* kunde ta sig fram så väldigt fort, utan att behöva röra sig själv, lär ha uttryckt: "*Larsson* far fram som en vind men bena är still."

Änkan *Maja Stina Nilsdotter* vid *Bergsbro* avled i sitt hem den 27/7 1910 till följd av hjärtslag.

Fosterdottern *Olga Maria* blev ensam kvar vid *Bergsbro*. Dock fortsatte handelsbetjänten *Anders Larsson* att sköta affärsverksamheten där. Tydligen har

Anders blivit förtjust i den unga vackra *Olga Maria*, vilket resulterade i äktenskap den 9/12 1911 och deras första barn *Valborg Maria* föddes där vid Bergsbro den 26/2 1912. Denna unga familj vid Bergsbro stannade där till den 27/11 1913 då de bosatte sig i Thorsby, Sunne där de uppförde en egen mindre handelsbod som kom att kallas "Larssons i Bonn-Torsby".

Det blev den 1910 avlidna änkan *Maja Stina Nilsdotters* broder *Hinrik Nilsson Hedlund*, född 12/12 1866 på Tomthea i Tomthult, som tog över Bergsbro. *Hinrik* gifte sig med *Hulda Svensson*, född 20/12 1871 i Järptorp, Otternäs. De bodde första tiden av sitt äktenskap på *Hinriks* föräldrahem Tomthea. Affärsfastigheten Bergsbro kom att arrenderas en kortare tid av handlaren *Johan Axel Björklund*, född 6/8 1892 i Linde, Örebro län. Gift 28/2 1920 med *Frida Viktoria Blom*, född 22/9 1899 i Grängesberg.

Deras barn:

<i>Hans Axel</i>	född 25/3 1922 i Var
<i>Ulla Britt</i>	" 24/6 1932 i Sunne

Axel Björklund, som drev affär vid Bergsbro, slutade 1927, men flyttade bara på södra sidan av älven till en fastighet som då ägdes av *Jan Nilsson* på gården "Per Ols", som också ägde Karsbols kvarn och därmed långt tidigare byggt denna fastighet som mjölnarbostad. I denna fastighet var tidigare en tid en handelsman verksam vid namn *Jernberg*.

Vid samma tid 1927 flyttar *Hinrik Hedlund* och hans maka *Hulda* från Tomthea till sin ägandes fastighet Bergsbro och startar affärsrörelse i egen regi.

Det blev *Hulda* som blev affärsman, ty *Hinrik* sysslade mest med det han var van vid, jordbruk och skogsbruk. *Hinrik* var enligt berättelser en god arbetskarl, känd som en driftig timmerkörare i skogen. Fysisk styrka och ett hett temperament i arbetet gjorde att han ofta tog i för hårt med verktyg och körredskap så dessa kunde gå sönder. Det har berättats att *Hinrik* då hade ett stående

uttryck: "Dä ä jämt som dä skull vår röt allting."

Hinrik och *Hulda* begåvades aldrig med egna barn. Livet gick sin gilla gång, år lades till år, och i den lilla affären vid Bergsbro skötte *Hulda* sin trogna kundkrets. På andra våningen i samma hus hade *Hulda* och *Hinrik* sin bostad om kök och två rum. Till fastigheten hörde ladugårds- och logebyggnad samt ett rätt stort magasin. Matkällaren var belägen öster om uthusen.

I sitt sjuttiotredje levnadsår slutade *Hinrik Hedlund* sin levnad den 13/10 1939. Änkan *Hulda Hedlund* var vid tiden för makens frånfalle i sextioårsåldern, frisk och full av vitalitet och arbetslust, varför hon inte hyste några tankar på att sluta som affärsman. Och så skulle det fortsätta många år framåt. Med tanke på *Huldas* stigande ålder, var hon och förblev mycket klar i tanken ända till slutet av sin levnad. *Hulda* var också en fysiskt stark kvinna. Detta visar inte minst hennes otaliga vandringar upp och ner mellan bostaden på andra våningen och affären på bottenplanet. En brantare trappa får man leta efter.

I sitt åttiosjätte levnadsår slutar *Hulda Hedlund* sin tid på jorden den 14/8 1957. En kraftkvinna av den gamla hederliga sorten hade lagt sina verksamma händer till ro. *Hulda Hedlund* blev den siste handelsmannen vid Bergsbro.

1958 såldes fastigheten Bergsbro till makarna *Eskil Östlund*, född 12/ 8 1905 på gården Bäckén i Östansbjörke och *Signe Östlund*, född 4/10 1908 i N.Arneby, Sunne. De gifte sig 1958. Här vid Bergsbro kom dessa båda makar att bo drygt 20 år. *Eskil Östlund* avled den 25/6 1978 och änkan *Signe* bodde kvar i fastigheten ännu några år. *Signe Östlund* avled den 18/1 1984.

Bergsbro köptes i april 1985 av *Monica Zätherberg Torsberg Sunne*, dotter till *Konrad Zätherberg* och hans hustru *Nancy*. *Monica* bosätter sig vid Bergsbro som ensamstående och bor på övre våningen

men hyr ut på bottenplanet, norra delen till *Bo Jönsson* och södra delen till *Jan Åke Jönsson*. *Monica Zätherberg* säljer Bergsbro i juli 1986 och avflyttar även så hennes båda hyresgäster.

Nästa ägare till Bergsbro, *Elof Englund* från Deje, köpte hösten 1986 men bosatte sig aldrig där. Denne ägde Bergsbro fram till 1989. *Rustan Råadh* med sambon *Inger Persson* bodde vid Bergsbro som hyresgäster 1987-88. *Ronny Larsson* från Karlstad ägde och bebodde Bergsbro ett knappt år.

Den 1 maj 1989 köptes Bergsbro av:

Nelson Caceres Delaunoy
och hans hustru
Maria Sasquez Alanciqa

Deras barn:

Lissette Andrea Caceres Sasquez
Nelson Alturo “ “
Alexander Alfonso “ “
Estefbania Luciana “ “

Under den tid denna familj bodde vid Bergsbro gjordes en del förändringar i bostaden, som borttagande av en del väggar för att förändra rumsindelningen. Vedspisen i gamla köket på andra planet togs bort mm. Familjen sålde Bergsbro och avflyttade 1995.

Bergsbro blev därefter stående tomt och öde en tid.

I december 1996 förvärvades fastigheten Bergsbro av *Nenno Bjärnberg* och *Hannah Bergström* från Sunne, som den 1/4 1997 inflyttar till Bergsbro. De nya ägarna utför en del reparationer av fastigheten.

Det har gått dryga hundra år sedan *Johan August Andersson Thimberg* lät bygga denna affärsfastighet. Namnet Bergsbro får säkerligen kopplas till ägarens namn *Thimberg* och bron över älven blott några få meter från byggnaden. En väg gick vid denna tid rakt norr ut förbi de två torpstugorna “Lilltäppa” och “Skräddartorp” mot de längre norrut liggande gårdarna i

(Forts. på sid. 22)

Psalms 23 på en värmländsk dialekt

*Herren har hann öm mej
ja ska int saken nô
Han lätter mej viil i gröngräas
å gir mej å dreck
när ja ä törsti
Han munttrer öpp mej
å viser hölls en ska jär
se dä blir rätt
ätter hans mening
Å öm ja kommer i böttén
riktit
se behövvér ja int var rädd ändaa
for du ä mä där åg.
Där hör ja när du knacker
mä käppen
å da ljusner dä
Du gir mej se myck gött
se en del blir avundsjuk.
Du öser välsignelser över mej
å glaas rinner övver.
Gohet å oförtjänt nåd
kommer å följ mej heel liiv
å ja ska få vår när
Herren i eviheta.*

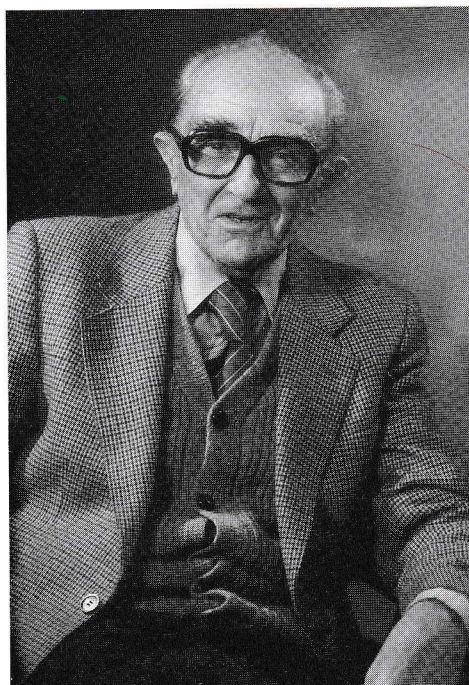
Till minne av Wilhelm "Ville" Larsson

av Hans Olsson

Ville Larsson avled den 27 juli 1998, 92 år gammal. Ett långt och händelserikt liv var tillända.

1906, när Ville var några månader gammal, togs han med på en längre resa tillsammans med föräldrar och tre äldre systrar. Familjen flyttade från Ennarbol i Norra Ny till Kullen i Norra Viken, Sunne. Fadern hade där köpt ett mindre jordbruk med några kor, får och en häst. Den tio mil långa flyttresan tog två dagar att genomföra med häst och vagn. Övernattning skedde i Gräsmark. Ville kom tidigt in i böckernas värld och lärde sig läsa. Redan innan han börjat skolan hade han läst bibeln från pärm till pärm. Han lyckades ta sig ur den bana som bonde vilken föräldrarna stakat ut åt honom.

Efter genomgången sex-årig folkskola fick han inte - trots sin vilja - komma in på real-skolan i Sunne. Där var svårt för föräldrarna att få tag i ett hyresrum åt honom, "och den som ska sköta ett jordbruk behöver inte gå så många år i skolan". En ny lärare som kom till bygden fick upp ögonen för Villes läsintresse och lyckades ordna så han fick gå i aftonskola i Sunne. Efter många turer kom han så in på Folkskoleseminariet i Uppsala, 17 år gammal, och fem år senare 1928 avlades lärarexamen. Efter en tid blev Ville ordinarie lärare på sin gamla skola i Gettjärn och blev kvar där i 44 år till sin pensionering 1972. Två gånger var Ville gift och han blev far till sex barn. Båda fruarna dog ifrån honom, liksom två av barnen. 1982 flyttade Ville till Karlstad men återkom till Sunne efter några år för att som han sa: "Jag vill dö i Sunne". Konst och litteratur var några av hans stora intressen. Naturligtvis har han läst Selma Lagerlöfs bokproduktion och det var med stolthet han berättade att han träffat Selma tre gånger. Ville var utöver hembygdsrörelsen aktiv inom kyrkopolitiken i Sunne samt Värmlands Skolidrottsförbund. Men det är som

hembygdsvårdare vi minns honom. Vem minns inte alla sakkunniga och humoristiska berättelser denne anekdoternas mästare kunde framföra? Vi är många som fått njuta av hans minnesgoda berättelser om vår lokala historia, både muntligen och i hembygdsföreningens olika korrespondenser. Vi minns hans talangfulla insatser i Evi Gläja och på senare tid som häradsdomare i de rättegångsspel som anordnats på Gamla Tingsgården. Vi minns den själsligt vitale 88-åringen som förrättade invigningen av Hembygdsgårdens klockstapel 1994.

Sunne Hembygdsförening uttrycker sin stora tacksamhet över Villes värdefulla insatser inom föreningen i allmänhet och inte minst inom Styrelsen och Museikommittén under många år. Som ett bevis på vår uppskattning utsågs Ville till hedersmedlem i föreningen 1997. Vi konstaterar nu 1998 att en Nestor inom hembygdsvården har gått ur tiden och som en hedersman ska han alltid bevaras i våra sinnen.

Sunne Hembygdsförenings teckningstävling med motiv ur Selma Lagerlöfs författarskap

av Lars Wennberg

Alltsedan 1971, då första festveckan i Sunne etablerades, har Sunne Hembygdsförening årligen arrangerat teckningstävlingar med motiv ur Selma Lagerlöfs diktning. Tävlingarna har vänt sig till kommunens grundskoleelever och syftet har varit att engagera ungdomarna och vidga deras kun-

Sedan 1986 har det gällt att illustrera scener ur Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige. Eftersom Nils´ resa går genom hela Sverige, ansågs naturligt att även övriga landets elever skulle få delta i tävlingen. Målgrupp blev årskurs 4, då en begränsning var nödvändig.

*1:a pris mellanstadiet 1972. Kap. "Balen på Ekeby" i Gösta Berlings saga.
Pristagare: Ann Danielsson och Lillemor Thyberg, båda årskurs 6, Gettjärns skola.*

skaper om bygdens stora författarinna.

De första 15 åren tecknade eleverna motiv ur Gösta Berlings saga, ett kapitel varje år.

Det blev således två tävlingar som genomfördes ett antal år: Dels den kommunala för 7 - 16-åriga sunneungdomar och dels den nationella för 11-åringar. Den senare

arrangerades i samarbete med SAS och Linjeflyg samt först tidningen Vi, därefter tidningen Hemmets Journal. Den första nationella tävlingen blev en formidabel succé, då över 3 000 teckningar från alla delar av Sverige (från Boden till Ystad) strömmade in. Tävlingens slogan var "Fyran får flyga", därför att den vinnande klassen erhöll en flygresa till Värmland med fri vistelse i Sunne under en helg med besök på bl. a. Rottneros och Mårbacka. Vinnare har varit skolor från Stockholm, Sollebrunn, Bäckefors och Nacka. Tyvärr kunde ej SAS fortsätta sponsringen av flygresan och tävlingen måste läggas ned.

Den kommunala tävlingen har dock fortsatt under alla år med ett antal kapitel ur Nils Holgersson som teckningsuppgift. I år kommer de allra sista kapitlen att illustreras och därmed kommer att sättas punkt för denna tävling. Under alla 28 åren har undertecknad varit tävlingens administratör med Nils Ritsén som medhjälpare under de första åren. Jurybedömare har varit konstnärerna Erling Ärlingsson och Tor Ivar Andersson samt därefter Sven Schützer-Branzén.

Antal insända bidrag har varierat genom åren, men om "skörden" varit omkring 125 bidrag per år med kanske tre små konstnärer på varje mästerverk, har måhända 375 elever varit sysselsatta varje år. Under 28 år blir det cirka 3 500 teckningar som kommit in till Hembygdsföreningen. Teoretiskt har runt 10 000 sunneelever läst/fått uppläst kapitel ur Selma Lagerlöfs författarskap och engagerats i teckningstävlingen, varav många dock deltagit flera gånger.

Den kommunala tävlingen har indelats i tre klasser: låg-, mellan- och högstadiet, varför tre förstapristagare utsetts varje år. Dessa alster har ramats in och i princip återgått till den vinnande skolan. Pristavlorna har dock ställts ut vid flera tillfällen: Värmlands Museum, Rottneros och Mårbacka (två gånger) samt i gallerier i Sunne.

När tävlingen nu avslutas för undertecknads del, är den stora drömmen att dessa pristekningar ur Nils Holgerssons underbara resa kan publiceras i en bok med kortfattad text, förslagsvis med titeln: "Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige betraktad från Sunne". Vem tar upp förslaget?

2:a pris mellanstadiet 1986. Kap. 1. "Pojken", Nils Holgerssons underbara resa. Pristagare: Susanne Nilsson och Helena Larsson, båda årskurs 6.

Sunne Hembygdsförenings Teckningstävling - Nils Holgerssons underbara resa

Pristagare genom åren

	LÅGSTADIET	MELLANSTADIET	HÖGSTADIET
1986 Kap 1	Uddheden åk 2 Henrik Westin, Sophie Larsson	Uddheden åk 5-6 Hela klassen	Fryx 7E Anna Carlsson, Lisa-Marie Larsson Ulrika Westlund
1987 Kap 2	Leran 2 C Angelica Dahlén Ulrica Halvardsson	Uddheden åk 6 Linda Berglund, Martina Granholm	Fryx 9C Annica Carlsson
1988 Kap 4,5	Gettjärn åk 2 Caroline Magnusson	Bäck åk 6 Maria Högberg, Petra Kast	Fryx 7A Rickard Mattsson
1989 Kap 8,9	Uddheden åk 1 Hela klassen	Svensby åk 5-6 Ida Strandberg	Fryx 7F Matti Sandin
1990 Kap 10-14	Lysvik åk 3 Anne Christine Ersson, Eva Spetz	Bäck åk 4 Karin Johansson	Fryx 8F Matti Sandin
1991 Kap 15-18	Leran 3 C Andreas Olsson	Bäck åk 5-6 Karin Johansson, Jenny Samuelsson	Fryx 9C Weronica Wanre
1992 Kap 19-22	Skäggeberg 3 A Catarina Norgren, Ida Pers- son, Helen Östlund	Svensby åk 6 Michael Granath	Fryx 8E Anki Nilsson
1993 Kap 23-25	Leran 2 C Henrik Haaster	Mellby åk 5 Helena Johansson	Fryx 8F Catarina Larsson
1994 Kap 26-32	Leran 3 C Hanna Ingemyr	Mallbacken åk 6 Therese Hallberg, Marie Larsson	Fryx 9E Helena Henriksson
1995 Kap 33-38	Leran 2 C Johan Larsson	Gräsmark 6 B Anna Hedlund	Fryx 9B Michael Granath
1996 Kap 39-42	Gräsmark 3 A Johanna Andersson	Mallbacken 4-5 Anna Mattsson Camilla Larsson	Fryx 7 A Jerker Söderlund Daniel Östlund
1997 Kap 43-46	Leran 3 C Alberto Letelier Latoja Fredrik Olsson	Gräsmark 4 A Johanna Andersson	Fryx 9 A Camilla Johansson Linda Örnborg
1998 Kap 47-51	Gräsmark 3 A Mikaela Klang	Gräsmark 4 A Marika Bergqvist	Fryx 9 A Catharina Norgren
1999 Kap 52-55			

CITERAT UR EN ORTSTIDNING FRÅN AUGUSTI 1932:

Den brunna skolbyggnaden låg strax öster om uppfarten till kyrkan på mark som numera ingår i kyrkogården. Observera likheten med Lerans skola

“Kommunala mellanskolan i Klockaregården ödelagd av brand

Vid midnattstid natten mellan sönd och månd 27/8 1932 uppväcktes samhällsborna av brandsignaler. Det visade sig att eld utbrutit i Kommunala Mellanskolan i Klockaregården. Strax efter upptäckten var huset övertänt och elden rasade med stor häftighet i övre våningen. Brandkåren ingrep så fort sig göra lät, men det var ej gott att göra något i den intensiva hettan. Den stora träbyggnaden nedbrann på ett par timmar. Det lyckades dock för brandmännen att genom överspolning av den nordligaste delen av skolhuset, som låg närmast rektorsbostaden, delvis rädda den från att

förstöras. Lösöret på nedre botten lyckades man få ut, men i övrigt förstördes alla inventarier och undervisningsmaterial m.m. Trolig brandsorsak var nog kortslutning eller möjligen självantändning i laboratoriet. Byggnaden var försäkrad i socknens brandstodsbolag för 35 000 kr. Huruvida detta belopp täcker det brunna är obekant. För skolan kom branden synnerligen olämpligt, eftersom höstterminen skulle börja i morgon onsd.

Det blir nu ingen annan råd än att söka anskaffa provisoriska lokaler för undervisningen.”

Nykterhetsföreningen Trofast i Tomthult, Sunne

av Olle Gustafsson

Under 1700- och 1800-talet var brännvinet en dagligvara hos allmogen. Det var inte något man tog till i festliga sammanhang, utan det ingick i den dagliga kosten. Det serverades supar till frukost, middag och kvällsmål dagligen, och vid bröllop, kalas och till och med vid begravningar hade brännvinet en starkt framskjuten plats.

Ordet "gravöl" kommer från en gammal sed att starkvaror alltid förekom vid begravningar. Tron på brännvinets goda egenskaper satt djupt rotad i allmogen, och förutom den dagliga ransonen togs brännvin som bot för diverse krämpor. Det var också vanligt att nyfödda barn fick smaka lite brännvin. Man doppade en liten trasa i brännvinet, som sedan det lilla barnet fick suga på. Man var helt säker på att detta skulle ge barnet krafter och hålla sjukdomar borta. Brännvin var en vara som var rätt lätt att få, ty det var lagligt att bränna sitt brännvin ända fram till år 1855, då lagen satte stopp för husbehovsbränningen.

Vid de många järnbruken under 1700- och 1800-talet är det känt att de hade egna brännvinsbrännerier, och att just brännvin var en del i lönen för dem som arbetade vid bruket. När något skulle repareras i bruksmedja eller vattenhjul, gjordes detta vanligen lördags- eller söndagsnatt, för att ej inkräkta på ordinarie arbetstid. Sådana arbeten lönades alltid med brännvin. Smedernas nöjen var snart sagt inga. Då de slutat arbetet på lördagskväll och var fria, hade de rätt att mot betalning avhämta ett visst kvantum brännvin på kontoret, en till fyra buteljer efter hushåll. På detta kalasades under natten, och som en förströelse gick de som orkade till kyrkan på söndagsmorgonen. Det brännvin som eventuellt fanns kvar förtärdes efter vägen till kyrkan, annars var det väl försörjt med inköpsställen efter vägen.

Under tiden som husbehovsbränningen var

tillåten, alltså före 1855, var det inte ovanligt att spannmål gått åt delvis till brännvinsframställning, så att när våren kom hade en del bönder inte ens utsäde kvar att så på sina åkrar. Domböckerna berättar också att det inte var ovanligt med fylleri under gudstjänsten i kyrkan. Det fanns också krogar i närheten av kyrkan. Vid marknaderna var det också mycket lätt att köpa sig en flaska brännvin, om det medhavda tagit slut. Det är inte så konstigt att detta allmänna supande försämrade livet för människorna i en tid som redan präglades av fattigdom och social misär.

Prästerskapet och kyrkan gjorde vad de kunde för att stävja supandet men deras hot och förmaningar hjälpte föga. Det var så ovanligt att någon man var nykterist att prästen fann det så märkligt, att han noterade detta i husförhörlängden ("Nils super icke brännvin"). Det fanns kvinnor som drack brännvin i ganska ansenliga mängder och husförhören berättar om "Drinkerska".

När de kyrkliga grupperingarna började få fäste i bygderna i mitten av 1800-talet, fick prästerskapet hjälp av dem i kampen mot det förhatliga brännvinet. På den punkten var kyrkan och de frikyrkliga överens, men i övrigt förde de en bitter kamp om själarna, där kyrkan kallade deras Gudstro för viloläror. Det var i högsta grad befogat att med olika medel försöka bromsa supandet rent allmänt, innan det var för sent. När så nykterhetsföreningarna började bildas i slutet av 1800-talet, var dessa ett välsignat steg i rätt riktning och ganska snart ökades medlemsantalet i föreningarna. Många personer kom att gå med i föreningen, inte alla gånger för att de ville bli helnykterister, men kanske för att deras kamrater blivit medlemmar. Och genom saknaden av sina gamla kamrater kom de in på en väg som kanske blev räddningen.

I Tomthult, Sunne socken, bildades året 1907 en nykterhetsförening, som fick namnet Trofast. Föreningen tillhörde nykterhetsorganisationen Blå Bandet. Som möteslokal fungerade Tomthults Missionshus, som stod färdigt år 1881. Verksamheten hade möte en gång per månad med någon talare med stark tonvikt på nykterhetsfrågor och diskussioner. Det förekom också sång och musik. Föreningen hade också festligheter och utflykter. Då blev tillslutningen extra stor, då många icke medlemmar bevistade dessa festligheter.

Av medlem krävdes total nykterhet. Skulle trots detta heliga löfte någon ertappas berusad, fick denne i regel en enda chans till att bättra sig. Skulle han däremot ertappas berusad en andra gång, ströks han omedel-

bart ur föreningen. Efter att klanderfritt verkat för nykterhet i föreningen, erhöles ett välförtjänstmärke att bäras på rockslaget. Märket var ovalt, ca 12 x 5 mm, med en stjärna mot blå botten. Detta fick man efter tre år, två stjärnor efter sex år och efter tio år var det tre stjärnor på märket. Föreningen hade religiös prägel och varje sammankomst hade en kortare andakt, oftast ledd av någon pastor från missionsförsamlingen.

Nykterhetsföreningen Trofast hade också en egen sångkör som var flitigt i elden. Ludvig Olsson (Ludde i Hagen, Gjutaregården), som själv blev medlem 1918, berättar att några av eldsjälarna var *Cajsa på Berg, Nils i Hagen i Gjutaregården*, samt senare *Jenny Carlback i Karsbol*.

**Nykterhetsföreningen Trofast inregistrerades 1907 med Nr 1659.
Vid starten var 29 medlemmar registrerade.**

År	Ordförande	Män	Kvinnor	Medlem.
1907	Olof August Sundberg i Karsbol			92
1908	“ “ “ “			103
1909	“ “ “ “			105
1910	“ “ “ “			79
1911	O. August Sundberg i Gjutaregården			66
1912	Nils Olsson i Gjutaregården			62
1913	“ “ “ “			49
1914	Olof August Sundberg i Karsbol			42
1915	Nils Olsson i Gjutaregården	32	20	52
1916	“ “ “ “	42	27	69
1917	“ “ “ “	39	23	62
1918	“ “ “ “	37	22	59
1919	“ “ “ “	39	21	60
1920	“ “ “ “	29	22	51
1921	Olof August Sundberg i Karsbol	30	22	52
1922	Nils Olsson i Gjutaregården	30	22	52
1923	“ “ “ “			52
1924	Nykterhetsföreningen Trofast upphörde			

Livet förr i Askersbygården

av Hans Olsson

1945 förvärvade Sunne Hembygdsförening - av Johan Sundqvist i Askersby - en äldre s.k. *parstuga* i två våningar. Huset benämnes *Askersbygården*. Planerna var att på sikt flytta huset till markområdet öster om tingshuset i Åmberg. Vid den här tidpunkten hade föreningen endast nyttjanderätt av tingshuset.

Kammarkollegium beviljade friköp av markområdet den 13 okt 1949. Köpeskillingen bestämdes till 5000 kr och ytan uppgick till 4,35 ha. Ur Hembygdsföreningens årsberättelse för 1949 kan man läsa följande: "Föreningens närmaste arbetsuppgifter är nu att på ett ändamålsenligt sätt disponera området för äldre kulturbyggnader som föreningen har och kommer att förvärva och här skapa en naturskön mötesplats för bygdens folk".

1952 konsulterade föreningen arkitekt *Ludvig Mattson*, Arvika, angående flyttningskostnaden av Askersbygården till Åmberg och denna beräknades till c:a 100 000 kr. Efter det att ett flertal bidrag erhållits, bl.a. från Fryksdalens Gille (100 000 kr), Kommunfullmäktige i Stora Sunne samt Sunne Köping och ett flertal privatpersoner, så realiserades planerna på flyttningen. 1954 ingicks kontrakt med byggnadsfirman *Gustav o. Gunnar Nilsson* om arbetets utförande.

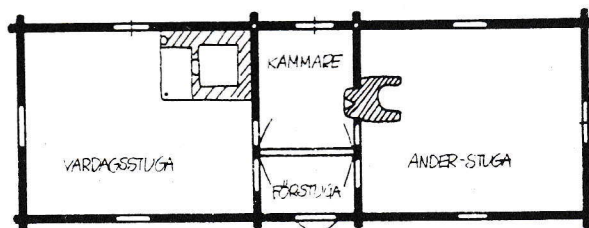
Kostnaden för flyttningen blev totalt 170 000 kr, inräknat olika arvoden, vatten o. avlopp, planerings-, målnings- och elarbeten.

Askersbygården stod på plats 1956 och invigdes under högtidliga former midsommarafton 1957 av *landshövding Axel Westling*. Byggnaden med sina gamla välbevarade interiörer och lösören finns nu till fromma för oss och kommande generationer. Många är vi som vid besök hyser stor beundran över miljön. Men vi kanske inte tänker efter hur livet kunde gestalta sig inom husets väggar i gamla tider. Låt oss därför, för en stund, gå tillbaka i tiden några

sekel. Vi böjer våra huvuden i vördnad men också för den låga dörröppningen, lyfter foten över den höga tröskeln och stiger in i dunklet inne i bondstugan. Håll gärna för näsan, för doften som slår emot oss kan vara mer mustig än behaglig.

Hustyper. Under 1800- talet livnärde sig ungefär 80% av Sveriges befolkning på jordbruk och boskapsskötsel. Standarden på boendet var naturligtvis varierande. Alltifrån en oansenlig back- eller torpstuga till bondställen och herrgårdar. *Askersbygården* är, som nämnts, av typen *parstuga* eller *langstög* som den också kallades i Fryksdalen. Typen som fanns i både ett och två plan var under 1800- talet vanlig i mellersta och norra Sverige och var den besuttna bondens bostadstyp.

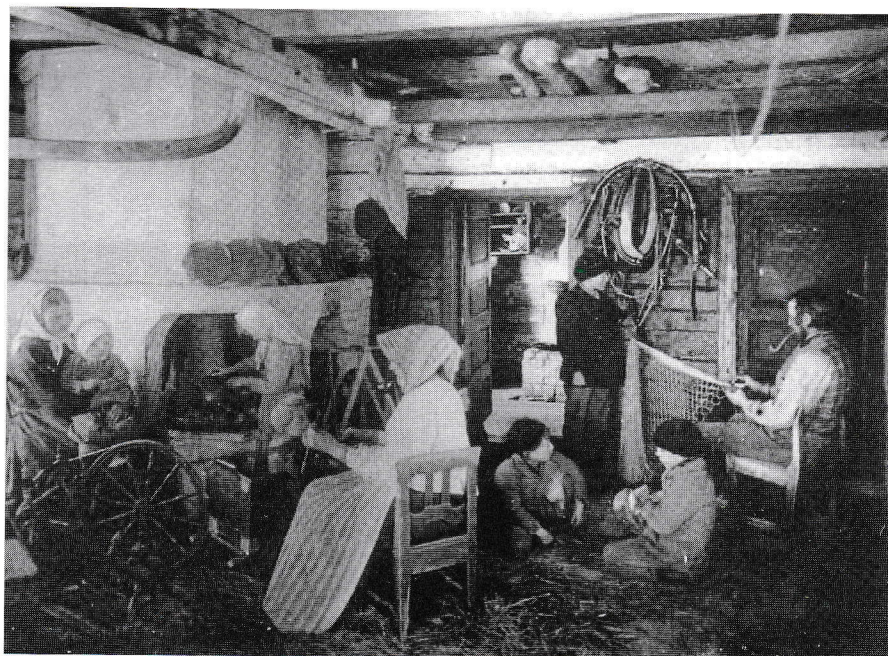
Huset med sin enkla planlösning innehöll *förstuga*, *kammare*, *vardagsstuga* ("innerstôga") och *anderstuga* ("utterstôga, sal eller grannstôga").

Vardagsstugan var allrum. *Anderstugan* användes endast i festliga sammanhang. Den varma årstiden användes kamrarna som sovrum. Men i en tid före kakelugnens tillkomst så uppvärmdes vintertid bara *vardagsstugan* och där höll alla till.

Härden, den öppna eldstaden, var den viktigaste ljuskällan och enda värmekällan. Där lagade man också maten. Man åt och man sov i *vardagsstugan*. Alla trängde ihop sig och det kunde röra sig om 10 - 15 personer, ibland ännu fler. Man arbetade också här. Kvinnorna kardade och spann. Männen

Interiör som visar hur det en gång i tiden kan ha sett ut i "innerstôga" på Askersbygården. (Foto lånat från Nordiska muséets bildbyrå.)

slöjdade, knöt nät, sysslade med urmakeri, eller vad som nu var deras extra födkrok vid sidan av ett ofta magert jordbruk. Det var mörkt i stugan, väggarna var svärtade av sot och fönstren som inte gick att öppna var små och få.

Det var inte bara folk som trängdes i stugan. Vintertid tog man ofta in *höns*, *gäss* och *smågrisar* för att skydda dem mot kyla och rovdjur. Man kan nog föreställa sig miljön. Folk som trängdes, rök från brasan, matos, svettluft, våta arbetskläder hängda på tork i taket, höns som kacklade och ore-nade omkring sig, barnskrik, snarkningar och resultatet av en och annan väderspänning.

Man sov på golvet. Under 1700-talet fanns mest väggfasta sängar i allmogehemmen. De byggdes ofta i två eller tre våningar. Under 1800-talet började man efter förebild från herrgårdar och annan högreståndsmiljö använda utdragssängar i bondstugorna. Man sov två eller flera i samma säng för att få plats, vilket kunde vara en fördel när elden falnat och kylan trängde in. De som inte fick plats i sängarna fick sova på golvet och för dessa kunde ett hemvävt madrassvar, stoppat med halm,

vara en lyx. När det kom resande förbi nekade man inte gärna dessa tak över huvudet. Likaså var det sed att hantverkare, t.ex. skomakare eller skraddare, som arbetade på gården några dagar i sträck med att se över stövelbeståndet eller sy kläder åt gårdens folk, också skulle ha husrum. Ibland var det också gårdens tur att härbärgera något av socknens fattighjon.

Det blev alltså fullbelagt på golvet och om man skulle upp före de andra gällde det att se sig för så man inte trampade på ett sovande bylte. Inte undra på att gårdens ungdomar, så fort det vårades, flyttade ut till enkla sovplatser i fäbus och andra uthus.

Nyheter som underlättade livet i bondstugan. Under 1800-talets senare del fick många bönder det bättre ekonomiskt. De kunde bygga till stugan eller bygga på den med en våning. En milstolpe i bostädernas utveckling var *järnspisen* som på 1860-talet dök upp i välbeställda hem. Det dröjde dock in på 1900-talet innan den spridits mera allmänt och fanns i minsta torpstuga. Järnspisens fördelar var att den var bränslebesparande, höll värmen längre och inte osade och sotade ner som elden på den

På 1860-talet kom järnspisarna som ofta murades in i den öppna spisen.
(Fotot lånat från Nordiska museets bildbyrå).

öppna härden. Järnspisen, som ofta placerades i den öppna spisen, hade en nackdel, den gav visserligen värme, men inte ljus. Tidigare hade man som ett komplement till den öppna härdens ljus använt sig av s.k. *springstickor* (kådrika furustickor som tändes och stacks fast i en hållare) eller *talgljus*. Dessa ljus stöptes av den talg man fick vid slakten. Tillgången var dock begränsad och talgljusen användes endast vid högtider eller som viktig ljuskälla åt gästande hantverkare såsom skräddare m.fl.

Vid samma tidpunkt som järnspisen kom, dök det upp en annan modernitet, nämligen *fotogenlampan*. När man nu inte hade skenet från elden på den öppna härden som ljuskälla, ökade behovet av lampor. Visserligen fanns *oljelampor*, men dessa var svårhanterliga, osade och var ganska ljussvaga. Annat var det med fotogenlampan, som snabbt gjorde sitt ljusstrålände segertåg över landet. Snart blev fotogen en av de viktigaste varorna hos handlarna.

Mot slutet av 1800-talet kom *kakelugnen*, vilken gjorde att man kunde utnyttja flera rum i stugan, även under den kalla årstiden. Kakelugnen, denna svenska uppfinning med sitt bränslebesparande system av rökgångar,

uppfanns redan 1769, (en modell med rak rökgång fanns sedan 1400-talet) men spreds som vanligt först i herremanshemmen och det dröjde alltså en tid innan den vann insteg i bondehemmen. Om man inte hade råd att mura upp en kakelugn, kunde man skaffa en s.k. *torparugn*. Denna var murad med ett system av rökgångar och hade luckor för eldstaden men var inte kakelklädd utan bara vitslammad.

Dessa moderniteter gjorde som sagt att man spred ut sig i huset och fick bättre boendekomfort. *Trasmattorna* gjorde entré och skapade en mera ombonad miljö i hemmen. En till synes obetydlig uppfinning var *tändstickan*, vilken betydde mycket för vardagslivets bekvämlighet och trivsel. Att slå eld var före tändstickans tid ett tidsödande arbete och man var noga med att inte låta elden slockna. Då blev man tvungen att gå och låna eld av grannen, vilket var lite genant, eller ta fram elldonet, som bestod av eldstål, flinta och fnöske. Fnösket fick man ofta av torra och eldfångda björksvampar. Tändstickor var alltså en bekvämlighet, men även dessa var till en början förunnat endast de välbeställda. I mitten av 1800-talet kostade en låda tändstickor 12

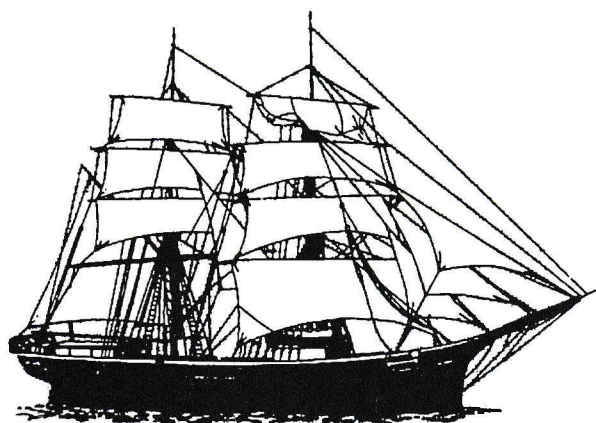
(Forts. på sid. 26)

Gamla och nya "Gerda af Gefle" - Nordens sista handelsbrigg.

av Lars Müller

Briggen "Gerda" är nog ett av Sveriges mest omtyckta fartyg och en symbol för segelsjöfartens storhetstid. Regalskeppet "Wasa" i Stockholm är säkert mera berömt, men av de fartyg som kunnat segla är säkerligen "Gerda" betydligt mera känt.

"Gerda" löpte av stapeln den 28 oktober 1868 på Brodinska varvet i Gävle. Medeltidsstaden "Gefle" äger varvstraditioner, som går tillbaka till 1500-talet och kanske ännu längre. Få städer i vårt land kan uppvisa en så storartad sjöfarts- och varvshistoria som Gävles, sträckande sig genom fyra århundraden. Många kanske inte vet att Gävle under 1800-talet var Sveriges främsta sjö- och stapelstad, med Stockholm och Göteborg först på andra respektive tredje plats. Handelshuset i Gävle var också kända runt om i hela världen.

Under 1800-talet fanns ett stort antal skeppsvarv i Gävle. Det största och mest välkända var Norra Varvet eller efter sin grundare även kallat det Bångska Varvet. Detta, som totalförstördes vid den stora Gefle-branden 1869, flyttades senare över till södra sidan om Gafle-ån, där det kom att ligga tillsammans med Brodinska och Elfstrandska var-

ven. Skeppsbyggmästaren O.A. Brodin hade etablerat sig här i början av 1850-talet, då han blev delägare i faderns Olof Brodins rörelse. En anledning till O.A. Brodins engagemang i en ny varvsrörelse var den, att han på ett tidigt stadium insåg betydelsen av utvecklingen till maskindrivna fartyg och då i huvudsak av järn.

Brodinska Varvet i Gefle blev så småningom känt över hela världen. Visserligen byggde man bara åt svenska rederier, men många av varvets fartyg kom senare att segla under andra länders flaggor, bl.a. i Norge, Finland, Danmark, Ryssland, England, Italien, Australien, Argentina, Brasilien och Chile. Kan ni tänka er att briggen "Gerda" till och med har anknytning till Sunne! Personligen är jag delägare till ett av briggens träblock och del av en spirbom. Men än märkligare: Lennart Nordgrens (en av Sunne Kyrkas nuvarande kyrkovårdar och före detta marindirektör, bosatt på Hagen i Norra Viken) mammas farfar var just Olof August Brodin, skeppsbyggmästaren i Gävle!

När "Gerda" byggdes var briggarna egentligen alldeles för små för att vara ekonomiska i mer långväga sjöfart. Olof August Brodins far (med samma för- och efternamn) hade inte byggt mer än tre briggar under sin tid som skeppsbyggmästare i Gefle, den sista redan 1855. En av dem var "Maria" som på 1850-talet gick fyra resor till New York, med över hundra emigranter ombord. Besättningen på en atlantresa var då inte mer än 11 man. Som mest var man 136 personer ombord på en liten brigg av "Gerdas" storlek. Den atlantresan tog 11 veckor.

Sjöhistorikern Axel Arvik - som eljest anses mycket trovärdig - är en av dem som varit med om att bygga myterna runt "Gerda". Han har spridit ryktet om långfärderna till

Brasilien, Afrika och Australien. Men i själva verket var "Gerda" aldrig bortom Madeira! En enda gång var hon i Afrika och då bara i Oran i Algeriet.

Hon hade haft sin hemmahamn i Mollösund och i Morlanda, i Hälsingborg och Råå, i Malmö, Göteborg och Pataholm, innan hon kom till Gävle 1936 och blev ett flytande museum. Hennes siste skeppare Pehr Ohlsson tyckte att hon kommit hem igen. Bakom hemkomsten låg Philibert Humbla, doktor i konsthistoria och senare chef för Länsmuséet på landbacken. Han hade varit sjöman som ung och haft hårda skeppare men mindes tiden med glädje. Dr Humbla lyckades intressera en del Gävlebor - bl. a. min farfar - att lämna ekonomiska bidrag. "Gerdas" sista färd från Pataholm till Gävle blev ett triumftåg så tillvida, som lotsstationernas och sommarvillornas flaggspel överallt sänkte de blågula dukarna till hälsning för veteranen.

Fram till år 1950 var "Gerda" om somrarna öppen för besökare. Med sin höga rigg utgjorde hon ett enastående vackert inslag i stadsbilden...

Mot hösten 1949 konstaterades att en grundligare reparation var nödvändig för att

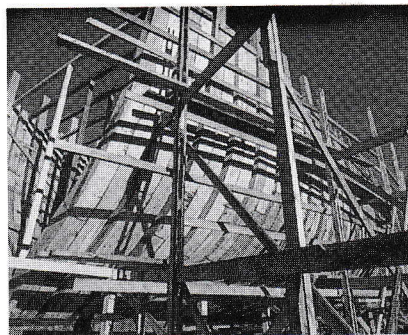
fartyget skulle kunna fortleva som minnesmärke. För att bevara detta unika fartyg skulle man behöva ett årligt anslag på 7 000 kr under en 10 - årsperiod.

Gävle stad - till vilket fartyget var skänkt - avtog begäran i dåvarande Stadsfullmäktige år 1950 och i oktober samma år avriggades "Gerda" på Baggarevarvet, ungefär på samma plats där hon 82 år tidigare hade löpt av stapeln. Master och rigg tillvaratogs. Skrovet bogserades ut för att hamna på havsbotten utanför Fredriksskansbron, men försvann inte helt. Den 9 december 1959 sprängdes skrovet av manskap från regementet I:14 (i dag nedlagt).

I slutet av 50- talet blev min far uppringd av en gammal ungdomskamrat som berättade att han sett hur man på Näringen - Gävle stads soptipp - höll på att såga upp "Gerdas" rigg till ved! Jag fick följa med min far dit och från den stunden härrör det träblock och den spirbom jag nu har i min ägo!

Briggen "Gerdas" sorgliga slut har blivit mera ryktbart än hennes liv! Gävle-konstnären Juho Suni blev så bedrövad av detta att han målade en tavla med "Gerda" sjunken utanför Gävle Galvan, "Briggen Gerdas död", och skänkte den till Gävle muséum.

Idag byggs ute vid Gävle Varv en ny "Gerda!", en trogen kopia av den gamla. Hon kommer att leva igen! Alla sjöhistoriskt intresserade väntar på, att få möta Sveriges mesta brigg med alla segel satta!

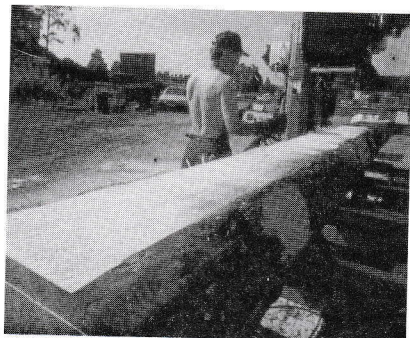

54 SPANT
skall resas
innan bordlägg-
ningen kan ske.
Det tyngsta spantet
väger ca 1,5 ton.
Höjden på spanten
är ca 5,6 m.
Bredd 48 cm.

Föreningen "Briggen Gerda af Gefle" har byggt ett nytt varv på Gävle Varvs gamla område, med verkstadslokaler, slip, museum, café och restaurang. På slipen reser sig idag spanten och silhuetten av ett skepp syns tydligt. År 1999 skall den 50 me-

I VÅR SPECIALSÅG tar vi fram bordläggningssplankorna. Våra stora skogsbolag, Korsnäs och Stora med flera förser oss med rätt virke.

DET ÄR VIKTIGT med rätt tjocklek och längd på virket för masterna. Här är vi i Gimo och fäller några lämpliga lärkträd.

MASTVIRKET barkas på ett speciellt sätt och får sedan sakta torka.

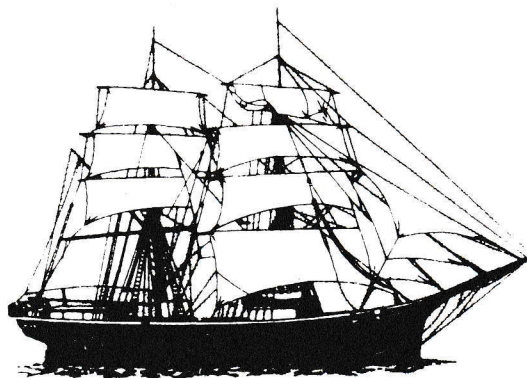
ter långa briggen sjösättas och mastas och år 2 000 är det dags för den första seglatsen, kanske till Pataholm vid Alsteråns mynning i Kalmarsund, därifrån hon senast kom. Föreningen Briggen Gerda stöder projektet och dess styrelse driver byggnationen med hjälp av arbetslösa personer i Länsarbetsnämndens regi. Över 200 företag ställer pen-

gar och material till förfogande via sponsring. Gävle kommun betalar också ett rejält belopp varje år och flera andra föreningar och fonder finns med.

"Gerda" är värd att ses redan nu där hon står på stapeln. Varvet är öppet alla vardagar mellan 07.00 och 16.00. Man kan stödja bygget genom att bli medlem i Föreningen Briggen Gerda. Det kostar 150:- för ett år och då får man också medlemstidningen som kommer ut med fyra nummer per år.

Föreningens postgironummer är 67 497 - 8.

Anm.:Brigg (brig), är ett tvåmastat fartyg för segling med full råsegelstackling på båda masterna. Ordet brigg är en förkortning av brigantin (av italienska brigantine, sjörövarskepp, till brigante, rövare). Brigantinen var ursprungligen ett litet, tvåmastat och odäckt fartyg. Namnet spred sig senare till olika tvåmastade handelsfartyg först på medelhavet, senare mer allmänt i Västeuropa. Säkerligen fanns olika riggar, innan briggen, som vi känner henne, fann sin form omkring mitten av 1700- talet. År 1768 talar den svenske skeppsbyggmästaren F.H.af Chapman i sitt monumentala verk "Architectura Navalis Mercatoria" om både brigantin och riktig brigg. Denna hade då alltid briggseglet litsat till en vertikal spira akter om stormasten, vilken spira kallades snaumast. Hela fartyget var därav känt som snau (snow) eller snau-brigg. Denna benämning fanns kvar långt in på 1800-talet men blev så småningom ett helt synonymt begrepp med brigg, då nästan alla större briggar hade snaumast. (Snaumasten kunde också tjänstgöra som en reservspira). (Nu slår det mig att den "spirbom" i min ägo, som jag tidigare nämnt om, antagligen är "toppen" av denna snaumast!) Briggens master är symmetriskt placerade. Aktermasten (stormasten) är högre än förmasten (fockmasten).

På båda masterna finns rår. Såväl fock som stormast är försedda med märs- och bramsaling. Det vill med andra ord säga, att masterna består av tre delar: undermast, märsstång och bramstång. På fockmasten föres fock, förundermärssegel (undre förmärssegel), förövermärssegel (övre förmärssegel), förbramssegel och förröjel. På stormasten föres storsegel, storundermärssegel (undre stormärssegel), storövermärssegel (övre stormärssegel) storbramssegel och stortöjel. Vidare ett stort gaffelsegel: briggseglet. Mellan masterna föres två till tre mellanstagssegel. Förseglen utgörs av förstäng, klyvare och jagare eller inre och yttre klyvare. Örlogsbriggarna skilde sig från handelsflottans briggar däri, att de förde enkla märssegel och var bevärade. Vid första världskrigets slut fanns endast fyra briggar kvar i Sverige. Den sista var alltså Gerda.

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING:

Otryckt källmaterial:

1. Besök i Gävle museum.
2. Besök på Gävle Varvs gamla område, där "Gerda" nu byggs.
3. Skeppsmodeller av "Gerda", bl. a. på Sjöhistoriska Muséet i Stockholm (skänkt av Erik Brodin, (son till O.A. Brodin) 1929; på Gävle Muséum (sex modeller byggda av djupvattensjömannen och förre skolvaktmästaren i Gävle, Ernst Nilsson, varav en modell finns i min familjs ägo) :

hos förre förste fyrvaktaren på Djurstens fyr vid Gräsön utanför Öregrund.

4. Intervju med förre marindirektören Lennart Nordgren, Norra Viken, Sunne

Tryckt källmaterial och litteratur:

1. Elfstrand, P.: *Hamn, varv och sjöfart*. - Ur *Gävle stads historia*. Gävle 1946.
2. Hasslöf, O.: *En släkt och dess skepp. Maritim-historiska studier kring Tyuderö - Gävlesläkten Brodin 1535 - 1960*. Stat.s Sjöhistoriska Museum. Handl. 2. Stockholm 1961. Ss. 48-75, 102-105.
3. Humbla, Ph.: *Briggen "Gerda af Gefle"*. (Såldes endast ombord på fartyget). Gävle 1946.
4. Humbla, Ph. & Arbell, G.: *Båt- och fartygs-bygge kring Gävleåns mynning*. Gävle 1948.
5. Müller, Thomas: "Gerda af Gefle" - Nordens sista handelsbrigg (publicerad bl.a. i Roslagens Sjöfartsminnesförenings årsbok 1974, "Rospiggen"). Uppsala 1973.
6. Måhlén, C.E.: *Nautisk ordbok*. Stockholm 1966.
7. Svensson, S. & Macfie, G.: *Segel genom sekler*. Göteborg u.å.
8. *Briggen Gerda - ett återuppbyggnadsprojekt*. Sandviken u.å.

Bergsbro...(forts. från sid. 8)

Tomthult. Vid garden Hagen delade sig denna väg så att den östra delen gick upp mot Tomthea och var också kopplad till vägen mot Askerudssäter.

Ännu in i tidigt 1950-tal användes denna gamla väg av ortens folk, och särskilt vintertid kördes mycket virke på denna väg.

I denna tid 1997 är vägen totalt igenväxt och de båda torpen "Lilltäppa" och "Skräddartorp" är för länge sedan borta. Skogen återtar den plats som i långa tider varit lånad av människor för deras bärgning.

Men glädjande nog har Bergsbro förvärvat av två unga människor och säkerligen kommer de att hålla denna gamla vackra fastighet i ett gott stånd. Den gamla handelsboden Bergsbro rymmer ju så många minnen för oss ortsbor.

Anm.:

Thorsby hemman i Sunne socken även kallat Bond-Torsby.

För att ej förväxlas med Torsby i Fryksände socken kallas Thorsby sedan 1950-talet för Torsberg.

Göran Bengtsson var inbjuden till Gettjärn, då byalaget hade årsmöte. Vi ville att han skulle visa en film som han hade spelat in på 70-talet mellan Skinnargården och Gettjärn. Filmen blir ju värdefullare för varje år, eftersom de som var små då är vuxna nu och många av de äldre inte finns mer.

Göran i Kvarntôrp

*Göran i Kvarntôrp en khär mä stil
rö ä kalufsen och skärpt ä hans profil*

*Vaktmäster ä han både här å där
körkera han smycker, håcken årsti dä än är*

*Iblan han behövd å del sej mett itu
dä ä int gött å va på två ställ, klocka sju*

*Men stressen har på Göran ingen makt
han planerer å holler sin egen takt*

*Å filmen Göran vis ôss, va från 70-tal
får ôss te komihôg å tankera de mal*

*På hôss tia går, ja dä ä mä en väldi fart
å all gammel männischer som förut ha vart*

*De finns int här på jola nô mer
nu bar på Görans film vi dôm ser*

*En tåcken film går int i penningar å skatte
men minnena den väcker, ä desto fler*

*Tack, Göran för att du te ôss kom
så att vi feck spärr ôpp öga, å kom ihôg dom*

*Som har gått här förut på backen å trôtt
å slet var å en på sin egen jordlôtt*

Pia i Bräcka

Historien om en cykel.

av Sten Magnusson

Har ni tänkt på hur en gammal cykel kan sätta sinnena i svallning. Det hände mej när jag i uthusen i Hembygdsgården hittade en gammal cykel som var kardandriven. Jag funderade på var denna cykel kunde komma ifrån. Jag tog hem den och dammade av den värsta gojan och pumpade upp den. Det enda som behövde bytas var ett ventiltgummi fram. På namnplåten fram stod att läsa att den kom från Graz i Österrike. Vart skulle jag vända mej om inte till ett museum i Graz. En vecka därefter kom ett brev från stadsmuséet i Graz att denna cykel var tillverkad i Graz av firma GRAZIOSA någon gång under tiden 1895 till 1901.

Efter en artikel i Fryksdals - Bygden den 28/8 1998 ringde en Herr Karl-Erik Eriks-

son från Sunne och talade om att denna cykel kom från honom. Den kom till Säffle 1901, importerad av C.E.J. Johanssons Järnvaruaffär i Säffle. Karl-Erik Erikssons far, Gustav Eriksson, köpte Järnaffären 1944 och då fanns cykeln med i köpet. Den hängde då i en krok uppe vid taket. Karl-Erik tog sedan med cykeln till Sunne 1964 för att där vara med på "Evi Gläja". Den blev sedan undanställd i ett uthus på Hembygdsgården. I juli 1998 kom den så ut i dagsljuset.

Cykeln finns nu till påseende på muséet efter 100 år. Så lång tid tog det för denna cykel att från Graz i Österrike komma till Säffle för att sedan hamna på Muséet i Sunne Hembygdsgård.

Kristiden, Sunnemårten och andra hågkomster

av Ragnar Magnusson

Det har blivit något av en kär tradition för mig att medverka i Sonne-Bygda men samtidigt känns det lite vemodigt när Hans ringer och frågar:

-Du har väl nånting om hur det var förr i tia, om Sunnemårten och annat?

Man anses alltså tillhöra den ålderstigna generationen som bär på kunskap om det som benämnes "Den gamla goda tiden". Som jag minns den var den inte så god, kristider med mat- och tobaksransoneringar, brist på kläder och skodon och allt annat. Mörkläggningsgardiner gjorde bygden sot-svart på kvällarna och ungkarlarna gick vilse på sina friarfärder och blev gifta med fel fruntimmer, fast äktenskapen blev lyckliga ändå. Kontrollanter dundrade på och anmärkte på minsta ljusblänk från fönstren. Statliga, nitiska övervakare smög omkring och räknade grisar, kalvar och andra husdjur liksom vetesäckar och rågtunnor, ständigt lurade av böndernas oskyldiga miner. Bilar och bussar tog sin energi ur sotiga påhängslådor, eldade med ved och kol. Drivkraften var inte över sig. En gång åkte jag med bussen mot Arvika och i Västerrottnahöjden fick vi gå ur och skjuta bussen uppöver sista backarna. Och jag som valt detta åksätt för att komma utvilad till timmerhuggningen! Det var en hård tid.

Även trettioalet har jag minnesbilder av. Efterlängtrade filmkvällar i skolhuset, då Film-Henning visade egenhändigt humoristiskt inspelade "Scener från bondelivet", eller vad han hade fångat med sin 16 mm kamera. Han var svensk-amerikan och en av de första som använde färgfilm. Bl.a. visade han en sådan av en amerikan som trätt vingarna på armarna och klev in i ett flygplan för att från detta slänga sig ut och likt en fågel sväva mot marken. Om experimentet lyckades blev aldrig utrett, då mannen aldrig hörde av sig.

Jag undrar om någon tog vara på de här

filmerna, de borde ha ett stort kulturhistoriskt värde, t.ex. färgfilmen från Selma Lagerlöfs begravning.

Min första talfilm visades i bygdegården. Det var en socialdemokratisk valfilm och allt var så fantastiskt med ord som strömmade ut ur munnar som rörde sig, musiken som dånade, marscherande ungdomar sjungande kampsånger och viftande med flaggor och nog minns jag Per-Albins dånande stämma. Allt var så inspirerande att jag omedelbart beslöt mig för att bli socialdemokrat. Jag stegade därför fram till filmmaskinisten efter slutscenen och frågade hänryckt efter en röstsedel. Till min förvåning blev jag bryskt avvisad med hänvisning att återkomma "När jag var torr bakom örönen"! Detta gav min förhoppning om politisk karriär en så hård knäck att jag ännu inte repat mig.

Sunnemårten ja! Jag var nog inte mer än fem, sex år första gången mor tog mig med dit. Det gick en buss i timmen förbi Västan-sjökorset till denna begivenhet, men för att spara tjugofemöringar travade mor iväg med mig och vi hann ända till Rottneros innan bussen dök upp, men den var fullsatt och vi fick stå varför mor protesterade mot avgiften och slapp den. Hon var småländska!

Vilket fantastiskt folkliv! Jag var alldeles överväldigad! Mor drog förstås iväg till Kotorget för att inspektera smågrisförsäljningen och jag hängde ängsligt i kjolarna, imponerad av högröstade hästhandlare, som ivrigt blängde i isärvrängda hästkäftar eller viftade med sedelbuktiga plånböcker. Vad-malspråkliga bönder trevade fackmässigt efter kornas mjölkådror, gnidet prutande på priset. Häckvagnar skramlade, kor råmade, hästar gnäggade, ja, det var ett oväsen utan like. Plötsligt var mor försvunnen! Med hjärtat i halsgropen stirrade jag vilt omkring mig. Hon fanns inte! Och där dök han upp,

den väldige zigenaren. Med ringar i öronen, vildsint blick, väldiga mustascher och färggrann snusnäsduk. Nu var det klippt! För det var ju detta de hotat med när jag varit mer än vanligt vanartig därhemma. Att de skulle sälja mig till zigenarna. Ett kallt och hårt nomadliv väntade mig. Vad har de fått för mig tro? Skulle jag kunna göra anspråk på en del av summan och sedan rymma? Han fixerade mig med blicken och närmade sig. Med ens fann jag skavfötterslivet hemma i den trånga kökssoffan åtråvärt. Nu trevade han efter den försilvrade knivslidan vid sidan. Skulle han sätta något slags bomärke på mig? Jag var färdig att gallhojta när jag plötsligt upptäckte mor som stått böjd över en grisbinge. Jag var räddad!

Med åren förändrades intressen och inriktning inför märten. I åtta-, tioårsåldern var det leksaksdiskarna man trängdes vid. Ett fantastiskt utbud av allsköns mekaniska bilar, båtar och andra fordon lockade för de penningstarka. Jag tillhörde inte denna exklusiva grupp, men en krona av ihopsnålade fem- och tioöringar brukade tynga byxfickan. Och enkronan räckte precis till det jag åtrådde: en ångbåt, där drivkällan var en ljusstump och ångan, likt en jetstråle, drev båten framåt. I regel sprack vattenbehållaren första dagen, så nöjet var kortvarigt.

Lite högre upp i åldern hade jag dille på sportmössor. Genom idogt sparande och min förmåga att bluffa i femörespoker hade mina investeringsresurser ökat till fem kronor. Den summan betingade mössorna i regel, men genom att driva försäljarna till halvt vanvett lyckades jag pruta till hälften. Numera har jag pengar till minst tusen sportmössor. ändå går jag mest barhuvad. Ödets ironi?

Överskottet satsades på trolleriföreställningar och andra fascinerande föreställningar. Fanns det inte en fakir som hette Abd Ur Rama? Man sköt tofspilar på hans rygg, han genomborrade överarmar och kinder med strumpspetor, men när han sydde igen munnen med grov björntråd var jag svimfärdig och tvingades ut för att tömma magen.

Efter konfirmationen uppenbarade sig nya intressen. Romantiken! Redan ute vid Sundsberg anade man musiken och utroparnas röster från torgets högtalare och förväntningarna steg. Någonstans i folkhoppen gick ens utkorade och väntade på sin förförare. Hur denna förföring skulle gå till hade man föga kunskap om. Evert, min kompis, lyckades en gång komma i samtal med en tösunge och berättade efteråt:

-All penningerna geck ôt te biobiljetter å vesst feck jag hôll å i hanna i mörkre mennas ho åt öpp hela pôsen min mä karameller. När ve kom ut tack ho för sej å försvann. Helskock! Mina egna upplevelser förbigår jag med tystnad.

Läsaren blir säkert besviken över de få dokumentära upplysningarna om märten. När försvann kreaturshandeln, jordbruksprodukterna, skinnförsäljarna och hemslöjden? Vad jag minns så såldes nog hästar ännu på 40-talet och skinnuppköparna fanns kvar ännu långt in i modern tid tror jag mig ha minnesbilder av. Antagligen försvann mycket av allmogens försäljningstillfällen när Kotorget togs i anspråk för andra ändamål.

Livet förr...(Forts. fr. sid 18)

skilling, en liten förmögenhet. En daglönare kunde få tre lådor för ett dagsverke. Ur det perspektivet kan man fråga sig hur många tändsticksaskar genomsnittslöntagaren får för en daglön idag.

Detta var bara några ord om villkor och livsmiljö, som det kan ha gestaltat sig en gång i tiden på Askersbygården. Något vi inte tänker på när vi går därifrån och hem till vår ombonade miljö med centralvärme, eluppvärmd vattensäng, elspis med glashäll, kyl och frys mm mm.

I Svepertôrp i Sunne socken, ett stycke öster om Annefors, bodde en gång **Sveper-Jân**, som var ett stort original. Om honom har berättats många historier. Ett par av dem skall vi återge här.

Under många år gick Jân omkring och samlade ihop gamla yxor åt en smed i trakten i och för lagning. För detta uppdrag hade han gjort upp en taxa, som han delgav sina kunder på följande sätt:

- Ja skâ ha sjuttifem öör ôt smeen, å se skâ ja ha tii öör för dä ja bär dôrn, se ska ja ha tii öör te.

När han blev tillfrågad varför det skulle vara en extra tioöring, svarade han helt lakoniskt:

- Jo fôr ja skâ ha dä.

En gång då Sveper-Jân var på bönemöte hände sig att predikanten mot mötets slut förklarade ordet fritt för den som ville säga något. Jân tog tillfället i akt och utlät sig på sitt gnälliga mål:

- Nä nu ol ä fritt se vill ja be te å frååg om dä ä nônn här sôm har reda på om dä finns nôa piig te hanns te få väst i Frisdarn?

*

Bland Sunne-Bygdas läsare finns säkert någon som kan berätta mera om bygdeoriginalet Sveper-Jân. Det skulle vara intressant att ta del av dessa kunskaper. Kontakta gärna någon av oss som arbetat med den här tidningen. Våra namn står på sid.2.

RAMSTRÖMS TRYCKERI

i Fryksdalen sedan 1919

Telefon: 0565-140 50 • Fax: 0565-71 15 25
Box 55 • 686 22 Sunne • Sundgatan 13
E-mail: ramstroms.tryckeri@sunne.mail.telia.com

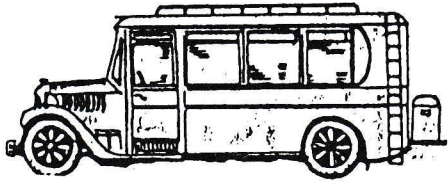
Vårt mål är Fryksdalen

Fryksdalens Sparbank
Banken mitt i centrum

Sunne Lysvik Gräsmark V:a Ämtervik

JÖNSSONS BUSS

- ett 70-årigt familjeföretag

**Bussbeställningstrafik för
sällskapsresor upp till 63 personer.**

Busslinjetrafik

Tel. 0565 - 921 22
0565 - 921 65

Välkommen till

Mat - Xtra

Tel. 0565 - 102 95

expert

Vi är vad vi heter.

Kvarngatan 27, Sunne
Tel. 0565-129 23

**SUNNE LBC
MITT I SAGANS LAND**

RING OCH BESTÄLL ELLER BEGÄR
OFFERT PÅ
TRANSPORTER
AV ALLA SLAG

Vi förmedlar:

Hjullastare • Grävmaskiner • Bandtraktorer
Väghyvlar • Maskintrailer m m

Vi levererar också:
MAKADAM • MATJORD
SAND • GRUS

SUNNE LBC

0565 - 711255

- Hem och Industri -

TORSBY
0560-12040

SUNNE
0565-13520

HAGFORS
0563-12090

När innehållet är viktigare
än förpackningen
är förpackningen viktig!

Tetra Pak

Tetra Pak Packaging Material AB
Box 502
686 28 Sunne

0565 - 688 000

Hur Placerar Du Dina Pengar?

*Komplettera Ditt
bankkonto med*

Fondsparande i Handelsbanken

Vi har fonder som placerar i

- Svenska aktier
- Utländska aktier
- Svenska räntemarknaden
- Utländska räntemarknaden

FRÅGA OSS OM RÅD!

Handelsbanken

Tel.0565- 688 580

NYBIL • BEGAGNAT • LEASING • UTHYRNING • BENSIN

DAGS ATT BYTA BIL!

Välkommen in till oss

Helmia Bil

— bygger på förtroende

SUNNE 0565-171 00   KARLSTAD 054-17 07 00   ARVIKA 0570-474 00   TORSBY 0560-272 00

HAGFORS 0563-373 00   FILIPSTAD 0590-60 83 00   ÅRJÄNG 0573-125 30

DIN VOLVO & RENAULT HANDLARE

**När det skall firas!
Vi har presenten.**

**Glas Porslin Husgeråd
Väskor och Leksaker**

SUNNE-BAZAREN

GLAS • PORSLIN • VÄSKOR • PRESENTER • LEKSAKER
Kvarngatan 19, Sunne • 0565 - 106 19

**När innehållet är viktigare
än förpackningen
är förpackningen viktig!**

Tetra Pak

Tetra Pak Packaging Material AB
Box 502
686 28 Sunne

0565 - 688 000

NAO
ENTREPRENAD AB
SUNNE

0565 - 127 19, 120 17
Mobiltn. Allan 070 - 6449700

OMBUD FÖR
NORSK HYDRO

**Hur Placerar Du
Dina Pengar?**

*Komplettera Ditt
bankkonto med*

**Fondsparande
i Handelsbanken**

Vi har fonder som placerar i

- Svenska aktier
- Utländska aktier
- Svenska räntemarknaden
- Utländska räntemarknaden

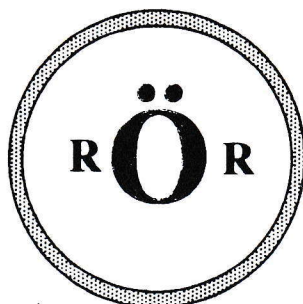
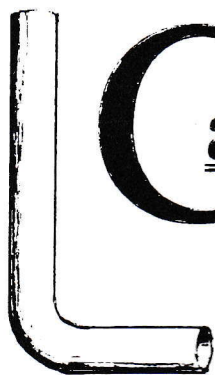
FRÅGA OSS OM RÅD!

Handelsbanken

Tel. 0565 - 688 580

Carlssons

Mellby 26
686 91 Sunne
tel 0565-311 19
010- 2813959

VI KAN DET VI SÄLJER !

I vår butik finner du allt
som bör finnas i en
välsorterad färghandel
Färg - Vägg - Golv - Kakel - Städ
Markiser - Hobbyart
Uthyrning av slipmaskiner
högtryck, kakelverktyg, mattvätt
städmaskiner m.m.

Pröbbbutiken **Välkommen in!**

BROBY
FÄRGHALL

Bryggargatan 3 • 0565 - 107 20

Spektrum

GÖR EN VANDRING FRÅN HELVETE TILL HIMMEL

Sunne Kyrka "Fryksdalens Domkyrka" - är en symbol för världsalltet.

Hon - liksom landets övriga 3.700 kyrkor skall vara en mötesplats för himmelen och jorden, för livet nu och livet efter detta. När du stiger in i kyrkorummet börjar du en vandring genom ditt eget liv, från dopet till evigheten, från underjorden i väster till himlen i öster, genom kyrkporten till koret. Det är den heliga vägen - via sacra.

Sunne Kyrka i tiden - ett kulturarv!

För information om Gudstjänster och annan verksamhet: tel. 0565-10248. Sunne Kyrka är öppen dagligen kl. 08.00-16.00, sommartid 08.00-20.00.

VÄLKOMMEN!

Välkomna till

HEMBYGDSFÖRENINGENS

ÅRSMÖTE

sönd 14 mars 1999 kl 15.00

Ur programmet:

Spelmansmusik
av **Per Thomas Eriksson**
och **Per Olof Blixt**

*

Årsmötesförhandlingar

*

Lars Wennberg visar diabilder
från festveckan "Evi Gläja"

*

Kaffeservering

